

על
הפרשה
ועניני
דיומא

זהר הקדוש מתוך מדבש

עם
פרוש

זהר חדש חלק ג - שיר השירים		
יום	וילנא	מתוך מדבש
ראשון	ע"ב	ע"ב-פח
שני	ע"א	פח-צח
שלישי	ע"ב	צח-קח
רביעי	פ"א	קח-קז
חמישי	פ"ב	קז-קכ
שישי	פ"א	קכ-קלח
שבת	פ"ב	קלח-קמח

לשמיעת שיעורי עמוד היומי
- ברשה"ק ובאדיש -

03.617.11.40

עלון מס' 333 | חג הפסח תשפ"ה

יו"ל בעזרה"שית ע"י
בית הזהר "מתוך מדבש" תר. 5315 ירושלים



ללא הזכר במצרים לא היו ישראל עם המיוחד של הקב"ה

כד בעא קדשא בריך הוא למעבד ליה (ד"א, לון) עמא חדא עמא שלים, ולקרבא לון לגביה, אי לא נחתו בקדמיתא למצרים ולא יצטרפון תמן, לא הו עמא יחידא דיליה.

בגוונא דא אי לא אתייהיבת ארעא קדישא לכנען בקדמיתא וישלוט בה, לא הות ארעא חולקיה ועדביה דקדשא בריך הוא, וכלא רזא חדא.

יסוד ושרש התורה, המצוה והאמונה

תנא כל זמנין וחגיגין ושבתיין, בלהו דוכרנא להאי, ועל האי אתקיימו בלהו, דאלמלא האי

מתוך מדבש

פעמים, הוא כי להיות חזק הגלות ושעבוד ישראל ביד מצרים, אז לולי כח הקדשה והפלא הגדול שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל כמעט נמנע גאלתם, ולכך כל התורה תלויה בזה, וכל המצוות והמועדים והשבתות, ופסח כניסת ישראל אל התורה היה זה.

ובתקונים יש דרך אחרת, הנה נזכר ענין השבב של יציאת מצרים חמשים פעמים בתורה, מובא ענינו בכמה מקומות בזהר

ובתקונים, ואחד מהם בתקון שלשים ותשעה (דף עט עמוד ב), ומפרשו הרמ"ק בפרדס (שער י"ג פרק א'), זה לשונו בקצור,

שהקדוש ברוך הוא הצריך להשפיע שפע מכל החמשים שערי בינה כדי להוציא את ישראל ממצרים, ואם לא היה משפיע מכלם לא היה באפשרות להם לצאת בשום אופן שבעולם, ולכך הכרח להיות נזכר יציאת מצרים חמשים פעמים להראות השפעת החמשים

שערים של האלה, ומה שהשפיע שער אחד לא השפיע חבירו וכו', והטעם כי ישראל בהיותם במצרים נכנסו בתוך הקלפות עד ששלטה הקלפה בהם מחמשים שערי קלפות, וכדי לשבר הקלפות האלה הצריך להיות נשפע שפע מכל שער ושער מחמשים שערי

בינה כדי לשבר כל שערי הטמאה כי כלם נשתעבדו בישראל, ולכך הצריך השבתת כלם אחת לאחת בכח חמשים שערי בינה.

תנא כל זמנין וחגיגין ושבתיין בלהו דוכרנא להאי למדנו שכל הזמנים והחגים והשבתות הם זכר ליציאת

ללא הזכר במצרים לא היו ישראל עם המיוחד של הקב"ה

כד בעא קדשא בריך הוא למעבד לון עמא חדא עמא שלים ולקרבא לון לגביה כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות אותם עם אחד עם שלם ולקרבם אליו, אי לא נחתו בקדמיתא למצרים ולא יצטרפון תמן אם לא היו יורדים תחלה למצרים ולא נצרכו שם בכור הפרזל, לא הו עמא יחידא דיליה לא היו עם המיוחד שלו.

בגוונא דא אי לא אתייהיבת ארעא קדישא לכנען בקדמיתא וישלוט בה כעין זה אם לא נתנה ארץ הקדושה תחלה לכנען לשלוט בה, לא הות ארעא חולקיה ועדביה דקדשא בריך הוא לא היתה הארץ חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא, וכלא רזא חדא והכל הוא סוד אחד, כי כן יסד המלך מלכו של עולם שתקדים ממשלת הקלפה והחשף בעולם ואחר כך תבא ממשלת האור והקדשה.

(לך דף פג ע"א, ובביאורינו כרך ב עמ' רעא)

יסוד ושרש התורה, המצוה והאמונה

כתב הרמ"ק וזה לשונו, וכלל התרוץ למה נזכר יציאת מצרים הרבה



לֹא הָיָה נְטוּרָא דְזַמְנִין וְחֻגִין וְשַׁבְתִּין, וּבִגְיָנִי כֹךְ לֹא אֲשַׁתְּצִי דְכִרְנָא דְמַצְרִים מִכָּל זַמְנִין וְחֻגִין וְשַׁבְתִּין.

תָּא חֲזִי, דִּינָא (ס"א דא) הוּא יְסוּדָא וְשִׁרְשָׁא דְאֻרִייתָא וְכָל פְּקוּדֵי, וְכָל מְהִימְנוּתָא שְׁלִימְתָא דִּישְׂרָאֵל.

הקב"ה קִלְקַל כָּל מַאֲמָצִי בַלְעָם לְמַנְעַ יְצִיאַת יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרִים

תָּא חֲזִי, בְּשַׁעְתָּא דִּי נִפְקוּ מִמַּצְרִים, שָׁמַע בַּלְעָם דְּהָא חֲרָשׁוּי וְקִסְמוּי וְכָל אֵינוֹן קִשְׁרִין לֹא סְלִיקוּ בְּהוּ בִישְׂרָאֵל, שְׁאֲרֵי לְגִרְרָא גְרָמִיָּה וּלְמִירְט רִישִׁיָּה, אֲזַל לְאֵינוֹן טוּרֵי חֲשׂוּכָא, וּמָטָא לְגַבִּי אֵינוֹן שְׁלִשְׁלָאֵי דְפִרְזָלָא.

וּבַלְעָם כַּד מָטָא גַּבִּיָּהּ, אוֹדַע לֹון מְלָה, וְאַסְגָּר גְּרָמִיָּה בְּטוּרִיָּא עֲמָהוֹן, וּבָעָא לְקַטְרָגָא לֹון, לְאַתְבָּא לֹון לְמַצְרִים, וְקִדְשָׁא בְּרִיף הוּא בַלְבַּל וְקִלְקַל כָּל חֲכָמָתָא דְעָלְמָא, וְכָל חֲרָשִׁין דְעָלְמָא, דָּלָא יָכִילוּ לְקַרְבָּא בְּהַדִּיָּהּ.

מִתּוֹק מִדְּבַשׁ

שִׁינְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרִים, שָׁמַע בַּלְעָם דְּהָא חֲרָשׁוּי וְקִסְמוּי וְכָל אֵינוֹן קִשְׁרִין לֹא סְלִיקוּ בְּהוּ בִישְׂרָאֵל שָׁמַע בַּלְעָם שְׁכָל כְּשָׁפִיו וְקִסְמוּי וְכָל קִשְׁרֵי הַכְּשָׁפִים שִׁקְשַׁר בְּהֵם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא הוֹעִילוּ בִישְׂרָאֵל, שְׁאֲרֵי לְגִרְרָא גְרָמִיָּה וּלְמִירְט רִישִׁיָּה הִתְחִיל לְגַרְדַּ עֲצָמוֹ וּלְתַלֵּשׁ שַׁעֲרוֹת רָאשׁוֹ, אֲזַל לְאֵינוֹן טוּרֵי חֲשׂוּכָא הֵלֶךְ לְאוֹתָם הָרִי הַחֲשָׁד, וּמָטָא לְגַבִּי אֵינוֹן שְׁלִשְׁלָאֵי דְפִרְזָלָא וְהִגִּיעַ לְאוֹתָם שְׁלִשְׁלָאוֹת הַבְּרִזִּל שֶׁבָּהֶם קְשׁוּרִים עוֹ"א וְעוֹ"ל כְּדִמְפָּרֵשׁ וְאַזִּיל. [וכו']

וּבַלְעָם כַּד מָטָא גַּבִּיָּהּ וּבַלְעָם כְּשֶׁהִגִּיעַ לְעוֹ"א וְעוֹ"ל, אוֹדַע לֹון מְלָה הוֹדִיעַ לָהֶם הַדְּבָר שֶׁבִּנְיָ יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִמַּצְרִים, וְכָל כְּשָׁפִיו וְקִסְמוּי לֹא הוֹעִילוּ כְּלוּם, וְאַסְגָּר גְּרָמִיָּה בְּטוּרִיָּא עֲמָהוֹן וְסָגֵר עֲצָמוֹ עִמָּהֶם בְּאוֹתָם הָהָרִים, כְּדִי לְלַמֵּד מֵהֶם כְּשָׁפִים חֲזָקִים יוֹתֵר, וּבִכְחֹת אוֹתָם הַכְּשָׁפִים וּבָעָא לְקַטְרָגָא לֹון לְאַתְבָּא לֹון לְמַצְרִים רָצָה לְקַטְרֵג עַל יִשְׂרָאֵל לְהָשִׁיב אוֹתָם לְמַצְרִים, וְקִדְשָׁא בְּרִיף הוּא בַלְבַּל וְקִלְקַל כָּל חֲכָמָתָא דְעָלְמָא וְכָל חֲרָשִׁין דְעָלְמָא וְהִקְדוּשׁ בְּרִיף הוּא בַלְבַּל וְקִלְקַל כָּל הַחֲכָמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְכָל הַכְּשָׁפִים שֶׁבְּעוֹלָם, דָּלָא יָכִילוּ לְקַרְבָּא בְּהַדִּיָּהּ שֶׁלֹא יוֹכִלוּ לְהִתְקַרֵּב אֲצֵל יִשְׂרָאֵל לְהִרַע לָהֶם.

(בלק דף ריב ע"א-ע"ב ובביאורינו כרך יג עמ' תשטז-תשי"ח)

מַצְרִים, לְכֹן תִּקְנִי חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה לְהַזְכִּיר בְּכָל הַמוֹעֲדִים וְהַשְׁבָּתוֹת זָכַר לִיְצִיאַת מִצְרַיִם, וְעַל הָאֵי אֲתַקִּימוּ כְּלָהוּ וְעַל יְצִיאַת מִצְרַיִם מִתְקַיְמַת כָּל הַתּוֹרָה, דְּאֵלְמָלָא הָאֵי לֹא הָיָה נְטוּרָא דְזַמְנִין וְחֻגִין וְשַׁבְתִּין שְׁאֵם לֹא יְצִיאַת מִצְרַיִם לֹא הָיָה לָנוּ הַמִּצְוֹת שֶׁל שְׁמִירַת הַזְּמַנִּים וְהַחֲגִים וְהַשְׁבָּתוֹת, וּבִגְיָנִי כֹךְ לֹא אֲשַׁתְּצִי דְכִרְנָא דְמַצְרִים מִכָּל זַמְנִין וְחֻגִין וְשַׁבְתִּין לְכֹן לֹא יָכִלָּה וְלֹא יִסוּר הַזְּכוּרָן שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם מִכָּל הַמוֹעֲדִים וְהַחֲגִים וְהַשְׁבָּתוֹת.

תָּא חֲזִי, דָּא הוּא יְסוּדָא וְשִׁרְשָׁא דְאֻרִייתָא וְכָל פְּקוּדֵי וְכָל מְהִימְנוּתָא שְׁלִימְתָא דִּישְׂרָאֵל בֹּא וְרָאָה שְׁיִצִּיאַת מִצְרַיִם הִיא הַיְסוּד וְהַשִּׁרְשׁ שֶׁל הַתּוֹרָה וְשֶׁל כָּל הַמִּצְוֹת וְכָל הָאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי תַחֲלֶה צְרִיף הָאָדָם לְצִיאַת מִתְחַת יַד הַקְּלָפוֹת וְאַחֲרַיָּה כֹךְ יָכוֹל לִכְנֹס פְּנִימָה אֶל הַקְּדוּשָׁה, עַל כֵּן אֶת הַשְּׂבַח שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם נִעְלָה עַל רָאשׁ שְׁמִחְתָּנוּ, כִּי אֲזַי בְּטָל הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא כַח הַקְּלָפוֹת מֵעַל יִשְׂרָאֵל, וְאֵם לֹא כֵן עֲדִין הֵינּוּ שְׁקוּעִים בַּחֲשָׁד הַקְּלָפוֹת וְלֹא הָיָה לָנוּ אוֹר הַתּוֹרָה.

(בא דף לח ע"א ובביאורינו כרך ה עמ' תו-תז)

הקב"ה קִלְקַל כָּל מַאֲמָצִי בַלְעָם לְמַנְעַ יְצִיאַת יִשְׂרָאֵל מִמַּצְרִים

תָּא חֲזִי, בְּשַׁעְתָּא דִּי נִפְקוּ מִמַּצְרִים בֹּא וְרָאָה, בְּשַׁעְתָּא

סגלת המצה לקבלת על מלכות שמים

כד נפקו ישראל ממצרים, לא הוּו ידעי עקרא ורזא דמהימנותא, אמר קדשא בריהּ הוא, יטעמו ישראל אסוותא, ועד דייכלון אסוותא דא לא יתחזי להון מיכלא אחרא, פיון דאכלו מצה דאיהי אסוותא, למיעל ולמנדע ברזא דמהימנותא.

השכינה נקראת מצה לפי שמברחת את החיצונים ומצלת את ישראל

מצה אמאי (ס"א אתקריאת מצה), אלא הכי תנינן, שד"י, בגין דאמר לעולמו די, דיאמר לצרותינו די, אוף הכי מצה, בגין דקא משדד ומברחת לכל סטרין בישין, ועביד קטטה בהו, פגוונא דשד"י דמזוזה דמברית לשדים ומזיקים דתרעא, אוף הכי איהי מברחת לון מפל משפני קדושה, ועביד מריבה וקטטה בהו, פמה דאתאמר (שם ו' ו') מסה ומריבה, על דא כתיב מצה, והא מסה בסמ"ך איהו, אלא תרגומו דמסה, איהו מצותא.

מתוק מדבש

הנקרא שד"י, בגין דאמר לעולמו די לפי שאמר הקדוש ברוך הוא לעולמו די, רצונו לומר שאמר די לקריאת עולם האצילות עם תקון המלכות [השכינה] שהיא בסוף עולם האצילות, דיאמר לצרותינו די והוא יאמר די לצרותינו, שיכטל מאתנו כל הצרות והדינים, אוף הכי מצה כמו כן לכן נקראת המלכות מצה, בגין דקא משדד ומברחת לכל סטרין בישין לפי שהיא משדדת ומברחת לכל החיצונים הרעים, ועביד קטטה בהו ועושה מריבה ומתקטטת עמהם להציל את ישראל מרעתם, פגוונא דשד"י דמזוזה כעין השם שד"י שכתוב בחוץ על המזוזה, דמברית לשדים ומזיקים דתרעא שמברית את השדים והמזיקים העומדים בשער ופתח הבית, אוף הכי איהי מברחת לון מפל משפני קדושה כמו כן המלכות מברחת אותם מפל משפנות הקדשה, שלא ישפנו ביניהם, ועביד מריבה וקטטה בהו ועושה ריב וקטטה ביניהם, פמה דאתאמר כמו שנאמר מסה ומריבה, על דא כתיב מצה על פן כתוב מצה שפרשו מריבה, ושואל איך אמרת שמצה נקראת על שם מסה ומריבה, והא מסה בסמ"ך איהו והרי מלת מסה כתוב בס' ולא בצ', ומשיב אלא תרגומו דמסה איהו מצותא אלא תרגומו של מסה ומריבה הוא נסיתא ומצותא, ומצה נקראת על לשון התרגום שהוא מצותא, לפי שהמלכות [השכינה] עושה מריבה בין החיצונים ומברחת אותם, (וכן מנינו זכמה פסוקים, שמלת מנה פרושה מריבה, כמו (משלי י"ט) אוהב פשע אוהב מצה, ופרש רש"י אוהב להתקוטט ולריב).

סגלת המצה לקבלת על מלכות שמים חג המצות הזה. כד נפקו ישראל ממצרים כשיצאו ישראל ממצרים לא היו ידעים עקר וסוד האמונה, אמר קדשא בריהּ הוא יטעמו ישראל אסוותא אמר הקדוש ברוך הוא יטעמו ישראל את המצה שהיא רפואה מדעות כוזבות ועבודות זרות שעבדו במצרים, וסגלתה לקבל עליו אמונה שלמה ועל מלכות שמים ועל המצות, ועד דייכלון אסוותא דא לא יתחזי להון מיכלא אחרא ועד שיאכלו רפואה זו של המצה לא יראה להם מאכל אחר דהיינו חמץ, לכן נאסר החמץ בפסח בכל יראה ובכל ימצא, פיון דאכלו מצה דאיהי אסוותא פיון שאכלו את המצה שהיא הרפואה להתרפאות מפל תחלואי דעות משפשות של מצרים, ועוד שהוא מסגל למיעל ולמנדע ברזא דמהימנותא לכנס ולדעת על ידי המצה בסוד האמונה שהיא קבלת על מלכות שמים. (תצוה דף קפג ע"ב ובביאורינו כרך ח עמ' נב)

השכינה נקראת מצה לפי שמברחת את החיצונים ומצלת את ישראל

מצה המלכות [השכינה] נקראת מצה, ושאל אמאי אתקריאת מצה למה היא נקראת בשם מצה, והשיב אלא הכי תנינן אלא כך למדנו, שד"י המלכות נקראת פעמים בשם שד"י, כי היא חותם מחתם מן היסוד

אמר רעיא מהימנא, כגון לישנא דאיהו מקל לכל אנשי ביתיה, ואיהו לישנא דאת ו', ואיהו מטא דביה עשר אותיות, וביה מחא קדשא בריך הוא על ידי עשר מחאן.

ע"י מצה התחילו ישראל לבנים בחלקו של הקב"ה

בפסח על התבואה, דהכי הוא ממש, והא אוקימנא מלה דא על מה אתיאי מצה בפסח, דהא דינא הוא ודינא דמלכותא דינא, ודא שירותא דשריאו ישראל למיעל בחולקא קדישא דקדשא בריך הוא, ולבערא מנייהו חמץ, דאיהו טעוון אחרנין די ממנן על עמין, דאקרון אלהים אחרים אלהי נכר ואקרון חמץ יצר הרע, ולמיעל במצה חולקא קדישא דקדשא בריך הוא.

אמירת ההלל בפסח היתה חביבה לפני השי"ת משירת המלאכים

ועל דא לא בעא קדשא בריך הוא לא מלאך ולא שרף, אלא איהו, ועוד דהא איהו ידע לאבחנא ולמנדע כלא, ולמשרי אסירין, ולא איוון ברשותא דשליחא אחרא, אלא בידיה.

מתוך מדבש

הוא ובחינה זו של המלכות היתה ההתחלה שבה התחילו ישראל לבנים בחלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא פשיצאו ממצרים, ולבערא מנייהו חמץ דאיהו טעוון אחרנין והיו צריכים לבצר מהם חמץ שהוא בחינת אלהים אחרים, די ממנן על עמין שהם ממנים על העמים דאקרון אלהי נכר ואקרון חמץ יצר הרע (ס"ג ד"ו) ונקראים אלהי נכר ונקראים חמץ, יצר הרע, ולמיעל במצה חולקא קדישא דקדשא בריך הוא והיו צריכים לבנס במדרגת המלכות [השכינה] הנקראת מצה שהיא חלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא, על ידי שאכלו מצה.

(ויחי דף רכו ע"ב, ובבאוריניו כרך ז עמ' תקו-תקו)

אמירת ההלל בפסח היתה חביבה לפני השי"ת משירת המלאכים

ועל דא ועל כן כדי להראות חבתו לישראל, שהם אחוזים בשמו ולא בשום מלאך, לכן לא בעא קדשא בריך הוא לא מלאך ולא שרף אלא איהו לא רצה הקדוש ברוך הוא לא מלאך ולא שרף שיוציאו את ישראל ממצרים, אלא הוא בעצמו הוציאם משם, ועוד דהא איהו ידע לאבחנא ועוד כי הוא ידע להבחין בין טפת בכור לשאינה בכור, ולמנדע כלא ולדעת הכל מי הוא ראש הבית שגם הוא מת בין הבכורים, ולמשרי אסירין ולהתיר ולפתוח את קשרי הגלות, ולא איוון ברשותא דשליחא אחרא, אלא בידיה וכל זה אינו ברשות שליח אחר אלא בידו של הקדוש ברוך הוא, לכן הוא בעצמו הלך למצרים להוציא את ישראל משם.

אמר רעיא מהימנא מה שאמר רבי חייא בזהר, שיוסף השליט את אחיו על המצרים ולדותם במקל, הנה אין הפונה להכותם במקל, אלא כגון לישנא דאיהו מקל לכל אנשי ביתיה כמו הלשון שאומרים העולם על בעל הבית, שהוא המקל לכל אנשי ביתו, שהוא מיסר אותם שישמעו לדבריו כאלו היה מיסר אותם במקל, כך רצה יוסף שכל המצרים יהיו נכנעים תחת אחיו, וישמעו לדבריהם, ואמר עוד פרוש שני, דהיינו מקל ממש, וזה שאמר ואיהו לישנא דאת ו' והמקל הוא צורת אות ו', ואיהו מטא והוא המטה של משה, דביה עשר אותיות שבו היה חקוק עשר אותיות, דהיינו דצ"ך עד"ש באח"ב, וביה מחא קדשא בריך הוא על ידי עשר מחאן ובו הפה הקדוש ברוך הוא עשר מפות במצרים על ידי משה. (פנחס דף רנא ע"ב, ובבאוריניו כרך יד עמ' תקסב-תקסג)

ע"י מצה התחילו ישראל לבנים בחלקו של הקב"ה

בפסח על התבואה טעם הדבר הוא דהכי הוא ממש שכן הוא ממש, שבפסח שולטת המלכות [השכינה] הנקראת תבואה כדלקמן לכן נדונים אז על התבואה על פי דיניה, והא אוקימנא מלה דא וכבר פרשנו דבר זה על מה אתיאי מצה בפסח על מה באה מצה בפסח, דהא דינא הוא כי המצה היא בחינת דין מלשון מצה ומריבה, ודינא דמלכותא דינא ודין המלכות הוא הדין שעל ידו נדון אז העולם, לכן פסח הוא כנגד המלכות, ודא שירותא דשריאו ישראל למיעל בחולקא קדישא דקדשא בריך

תָּא חֲזִי, בַּהֲהוּא לִילִיָּא דִּבְעָא קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְקַטְלָא כָּל אֵינוֹן בְּכוֹרֵי כְּמָה דְּאִתְּמַר, בְּשַׁעֲתָא דְרַמְשׁ לִילִיָּא, אָתוּ מְזַמְרִין לְזַמְרָא קַמִּיה, אָמַר לוֹן, לָאו עֵידֵן הוּא, דִּהָא שִׁירְתָּא אַחְרָא מְזַמְרִין בְּנֵי בֹאֲרַעָא.

שביעי של פסח

הַיָּם נִרְתַּע לְאַחֲזֵרֵיוּ בְּזִכּוֹתוֹ שֶׁל אֲבִירָהּ אֲבִינוּ שֶׁהִקְדִּים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵנוּ

יִשְׂרָאֵל הוּוּ נָטְלִי עַל יָמָא, דְּכִתִּיב (שמות יד טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּעֲשֶׂק אֵלַי דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ, וְהָיָה קִשָּׁה קַמִּיה לְמַעַבְרָא עַל דִּינָא וּלְמַקְרַע לוֹן יָמָא דְסוּף, וְאַלְמָלָא דְאַשְׁגַּח קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּזִכּוֹת אֲבִירָהּ, דְּאִקְדִּים בְּצַפְרָא לְמַעַבְדַּ פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיָּה וּרְעוּתָא דִּילִיָּה, כְּדִכְתִּיב (בראשית כב ג) וַיִּשְׁפֹּם אֲבִירָהּ בַּבֶּקֶר, כָּלְהוּ אֶתְאֲבִידוּ בְּיָמָא, בְּגִין דְּכָכָל הָהוּא לִילִיָּא בְּדִינָא הָיָה קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלִיָּהוּ דִּישְׂרָאֵל.

דְּתַנִּינָן, מֵאֵי דְכִתִּיב (שמות יד כ) וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה, מְלַמֵּד דְּאָתוּ מְלֹאכֵי עֲלֹאֵי לְשַׁבְחָא בַּהֲהוּא לִילִיָּא קַמִּי קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אָמַר לוֹן וְכִי (ס"א בְּנֵי) עוֹבְדֵי יָדֵי טְבַעִין בְּיָמָא וְאִתּוֹן מְשַׁבְּחֵן קַמִּי, מִיָּד וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה.

מתוך מדבש

בְּצַפְרָא לְמַעַבְדַּ פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיָּה וּרְעוּתָא דִּילִיָּה וְאִם לֹא שֶׁהִשְׁגִּיחַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִכּוֹתוֹ שֶׁל אֲבִירָהּ שֶׁהִקְדִּים בַּבֶּקֶר לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת קוֹנֵנוּ וְרָצוֹן שֶׁל כְּדִכְתִּיב וַיִּשְׁפֹּם אֲבִירָהּ בַּבֶּקֶר, אִזּוּ חֵס וְשְׁלוֹם כָּלְהוּ אֶתְאֲבִידוּ בְּיָמָא הָיוּ כָּלם נֶאֱבָדִים בְּיָם, בְּגִין דְּכָכָל הָהוּא לִילִיָּא בְּדִינָא הָיָה קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלִיָּהוּ דִּישְׂרָאֵל לְפִי שְׁבָכָל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין עַל יִשְׂרָאֵל, אֶלֹא שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁגִּיחַ בַּעֲקֶרֶת יִצְחָק שְׂאֵז נִשְׁבַּע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְכַלּוֹת אֶת בְּנָיו, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (פְּלֹאֲשִׁים כג טו) כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה' וְגו' וְהִרְבֵּה אֲרִבָּה אֶת וְרָעָה, וְגַם הַבְּטִיחַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, (שָׁם טו יד) וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכּוֹשׁ גָּדוֹל, וְעוֹד בְּמִדָּה שְׂדָנָה אֶת יִשְׂרָאֵל נִדְּוָנוּ כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת יח יא) בְּדִבְרֵי אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם, וּבְכַח זֶה קָרַע הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַיָּם לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

דְּתַנִּינָן שְׁלַמְדָּנוּ (בְּמַסְכֵּת סְנֵהֲדָרִין דף לט עמוד ג) מֵאֵי דְכִתִּיב מִהוּ שְׁכָתוּב וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה, מְלַמֵּד דְּאָתוּ מְלֹאכֵי עֲלֹאֵי לְשַׁבְחָא בַּהֲהוּא לִילִיָּא קַמִּי קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְלַמֵּד שְׁבָכָו מְלֹאכֵי מַעֲלָה בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה לְשַׁבַּח לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹן וְכִי עוֹבְדֵי יָדֵי טְבַעִין בְּיָמָא וְאִתּוֹן

תָּא חֲזִי, בַּהֲהוּא לִילִיָּא דִּבְעָא קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְקַטְלָא כָּל אֵינוֹן בְּכוֹרֵי כְּמָה דְּאִתְּמַר בֹּא וְרֵאָה חֲבֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּי בַלִּילָה הַהוּא שְׂרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵּם אֶת כָּל הַבְּכוֹרִים בְּמִצְרַיִם כְּמוֹ שְׁלַמְדָּנוּ, בְּשַׁעֲתָא דְרַמְשׁ לִילִיָּא אָתוּ מְזַמְרִין לְזַמְרָא קַמִּיה בְּשַׁעֲתָא שְׁנַחֲשַׁף הַלַּיְלָה בְּאוֹ הַמְּלֹאכִים הַמְּזַמְרִים לְזַמֵּר לִפְנֵינוּ כְּדִרְכָּם כָּכָל לַיְלָה, אָמַר לוֹן, לָאו עֵידֵן הוּא אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין עֵתָה עֵת לְזַמֵּר, דִּהָא שִׁירְתָּא אַחְרָא מְזַמְרִין בְּנֵי בֹאֲרַעָא כִּי שִׁירָה אַחֲרֵת מְזַמְרִים בְּנֵי בֹאֲרַעָא, דְּהִינּוּ אִמִּירַת הַלֵּל קֳדָם אֲכִילַת הַפֶּסַח..

(כְּהַעֲלוֹתָךְ דָּף קַמֵּט ע"א וּבְבִיאורֵינוּ כִּרְךְ יב ע"ב תִּלְחָה)

הַיָּם נִרְתַּע לְאַחֲזֵרֵיוּ בְּזִכּוֹתוֹ שֶׁל אֲבִירָהּ אֲבִינוּ שֶׁהִקְדִּים לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵנוּ

יִשְׂרָאֵל הוּוּ נָטְלִי עַל יָמָא וְהִנֵּה יִשְׂרָאֵל הָיוּ נֹסְעִים עַל הַיָּם, דְּכִתִּיב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּעֲשֶׂק אֵלַי דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ וַיִּכְנְסוּ תוֹךְ הַיָּם וְאֵין הַיָּם עוֹמֵד בְּפָנֵיהֶם, וְהָיָה קִשָּׁה קַמִּיה לְמַעַבְרָא עַל דִּינָא וּלְמַקְרַע לוֹן יָמָא דְסוּף וְהָיָה קִשָּׁה לִפְנֵינוּ לְעַבּוֹר עַל הַדִּין וּלְקַרְוֵעַ לָהֶם אֶת יָם סוּף, וְאַלְמָלָא דְאַשְׁגַּח קֳדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּזִכּוֹת אֲבִירָהּ דְּאִקְדִּים

מה כתיב (שם פסוק כד) ויהי באשמרת הבקר, אשגח קדשא בריך הוא בזכותא דאברהם, דאקדים בצפרא למעבד רעותא דמאריה, בדכתיב וישכם אברהם בבקר, כדין אהדר ימא וערקו מיין קמיהו דישאל, דכתיב (שם פסוק כו) וישב הים לפנות בקר לאיתנו, ותנינן לאיתנו, לתנאו, לההוא תנאי דהתנה עמיה קדשא בריך הוא כד ברא עלמא.

לאיתנו, כתיב הכא לאיתנו, וכתיב התם (תהלים פט א) משכיל לאיתן האזרחי, ועל דא לפנות בקר, בההוא זמנא דאקדים אברהם למעבד רעותא דמאריה, כדין אתקראע ימא, (הכא ויהם את מחנה מצרים), ועל דא קשה הוה קמיה קריעת ים סוף.

בעת קריעת ים סוף נעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים

אמר רבי יצחק, בשעתא דשרו ישראל על ימא, חמו לכמה (דף נב ע"ב) אכלוסין לכמה חיילין לכמה משיריין מעילא ותתא, וכלהו בכנופיא עליהו דישאל, שריאו בצלו מגו עאקו דלהון, ביה שעתא חמו ישראל עאקו מכל סטריין, ימא בגלוהי דזקפן קמיהו, בתרייהו כל אינון אכלוסין כל אינון משיריין דמצרים, לעילא עליהו כמה קטיגורין, שריאו צווחין לקדשא בריך הוא.

מתוק מדבש

זמנא דאקדים אברהם למעבד רעותא דמאריה כדין אתקראע ימא באותו הזמן שהקדים אברהם לעשות רצון קונו אז נקרא הים, ועל דא ועל שהיה קטרוג על ישראל בים, קשה הוה קמיה קריעת ים סוף לכן היה קשה לפניו קריעת ים סוף. (תרומה דף קע ע"ב, ובביאורינו כרך ז עמ' תקלא-תקלג)

משבחן קמאי אמר להם וכי מעשי ידי טובעים בים ואתם רוצים לשבח לפני, מיד ולא קרב זה אל זה כל הלילה היינו המלאכים שנאמר בהם (ישעיה ו ג) וקרא זה אל זה, לא קרבו זה אל זה לומר שירה כל אותו הלילה.

מה כתיב אחר כך ויהי באשמרת הבקר, פרושו אשגח קדשא בריך הוא בזכותא דאברהם דאקדים בצפרא למעבד רעותא דמאריה שהשגיח הקדוש ברוך הוא בזכותו של אברהם שהקדים בבקר לעשות רצון קונו בדכתיב וישכם אברהם בבקר להעלות את יצחק בנו על המזבח לעולה, כדין אהדר ימא וערקו מיין קמיהו דישאל אז חזר הים לאחוריו להטביע את המצרים וברחו המים מפני בני ישראל כלומר שנבקעו בפניהם, דכתיב וישב הים לפנות בקר לאיתנו, ותנינן ולמדנו (פסמות רפה פרשה כא אות ו'), כי מה שכתוב לאיתנו פרושו לתנאו דהיינו לההוא תנאי דהתנה עמיה קדשא בריך הוא כד ברא עלמא לאותו התנאי שהתנה עמו הקדוש ברוך הוא כשבא את העולם שייבקע לפני בני ישראל כשיצטרכו לעבור את הים.

בעת קריעת ים סוף נעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים

אמר רבי יצחק, בשעתא דשרו ישראל על ימא בשעה שחנו ישראל על יד הים, חמו לכמה אכלוסין לכמה חיילין לכמה משיריין מעילא ותתא ראו לכמה המונים ולכמה חילים ולכמה מחנות שבאים כנגדם מלמעלה ומלמטה, וכלהו בכנופיא עליהו דישאל וכלם נתאספו על ישראל, שריאו בצלו מגו עאקו דלהון התחילו להתפלל מתוך צרתם, ביה שעתא חמו ישראל עאקו מכל סטריין באותה שעה ראו ישראל צער ודחק מכל הצדדים, והיינו ימא בגלוהי דזקפן קמיהו שראו את הים בגליו שמתרוממים לפניו, בתרייהו כל אינון אכלוסין כל אינון משיריין דמצרים אחריהם ראו את כל אותם ההמונים וכל המחנות של מצרים, לעילא עליהו כמה קטיגורין ולמעלה ראו עליהם כמה מקטרגים, שריאו צווחין לקדשא בריך הוא התחילו לצעוק אל הקדוש ברוך הוא.

ועוד פרוש מה שכתוב לאיתנו שבא לרמוז כי כתיב הכא לאיתנו כאן כתיב לאיתנו, וכתיב התם משכיל לאיתן האזרחי ודרשו חכמינו זכרונם לברכה (פסוקים נגא פמלא דף טו עמוד א) שאיתן הוא אברהם, אף כאן לאיתנו רומז על אברהם, ועל דא לפנות בקר ועל כן כתיב לפנות בקר, כלומר בההוא

כְּדִין כְּתִיב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה מַה תַּצַּעַק אֵלַי, וְתֹאנָא בְּסִפְרָא דְּצִנְיָעוּתָא, אֵלַי דִּיִּיקָא, בְּעִתִּיקָא תִּלְיָא כָּלָא, בִּיה שְׁעָתָא אֲתַגְּלִי עִתִּיקָא קִדִּישָׁא, וְאַשְׁתַּכַּח רַעוּא בְּכֻלְהוּ עֲלָמִין עֲלָאִין, כְּדִין נִהִירוּ דְּכָלָא אֲתַנְהִיר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּדִין כַּד אֲתַנְהִיר כָּלָא כַּחְדָּא, וְעַבְד יִמָּא נִימוּסִין עֲלָאִין, וְאַתְמָסְרוּ בִידֵי עֲלָאִין וְתַתְּאִין, וּבְגִינִי כֶּךָ קִשְׁיָא קָמִי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּלָא כְּקָרִיעַת יָם סוּף, וְכָלָא הָכִי אוֹקְמוּה, מָאִי טַעְמָא, בְּגִין דְּקָרִיעַת יָם סוּף בְּעִתִּיקָא תִּלְיָא.

בְּשִׁירַת הַיָּם נִתְגַּלָּה הַקַּב"ה וּצְבָא הַשָּׁמַיִם עַל יִשְׂרָאֵל

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּהֵיכָל שְׁעָתָא דְּהוּוּ קְיַימִין יִשְׂרָאֵל עַל יִמָּא וְהוּוּ אָמְרִי שִׁירְתָּא, אֲתַגְּלִי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהֶוּ וְכָל רְתִיכּוּי וְחִילּוּי, בְּגִין דִּינִדְעוּן לְמַלְכִּיהוּן דְּעַבְד לֹון כָּל אִינוּן נְסִין וּגְבוּרָאֵן, וְכָל חַד וְחַד יָדַע וְאַסְתַּפֵּל מַה דְּלָא יָדְעוּ וְאַסְתַּפְּלוּ שְׁאָר נְבִיאֵי עֲלָמָא. דְּאִי תִימָא דְּלָא יָדְעוּ וְלָא אֲדַבְּקוּ חֻכְמָתָא עֲלָאָה, מִן שִׁירְתָּא דָּא תַּחֲמִי דְּכֻלְהוּ בְּחֻכְמָתָא

מִתּוֹק מִדְּבַשׁ

וְכָלָא הָכִי אוֹקְמוּה וְהַפֵּל כְּמוֹ שֶׁהֶעֱמִידוּ חֻכְמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה, מָאִי טַעְמָא, בְּגִין דְּקָרִיעַת יָם סוּף בְּעִתִּיקָא תִּלְיָא הַטַּעַם הוּא לְפִי שְׁקָרִיעַת יָם סוּף תְּלוּי בְּגִלּוּי מִצַּח הָרָצוֹן שֶׁל עִתִּיקָא קִדִּישָׁא.

(בשלח דף נב ע"א - ע"ב ובבבאורינו כרך ה עמ' תקעו-תקעח)

כְּדִין כְּתִיב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה מַה תַּצַּעַק אֵלַי פְּרוּשׁ שֵׁם זֶה הוּא בְּבַחֲנִית הַתַּפְּאֶרֶת וְלִכְךָ אָמַר לוֹ מַה תַּצַּעַק אֵלַי, וְתֹאנָא בְּסִפְרָא דְּצִנְיָעוּתָא וְלִמְדֵנוּ בְּסִפְרָא דְּצִנְיָעוּתָא (לְקַמְּן דָּף קַעַם עַמּוּד ז), אֵלַי דִּיִּיקָא אִין לֶךְ לְצַעֲוֹק אֵלַי, כִּי תִשׁוּעָה זֹו אִינָה תְּלוּיָה בְּיָדִי, אֵלָא בְּעִתִּיקָא תִּלְיָא כָּלָא כָּל תִּשׁוּעָה זֹו תְּלוּיָה בְּעִתִּיקָא בְּבַחֲנִית הַכְּתָר, בִּיה שְׁעָתָא אֲתַגְּלִי עִתִּיקָא קִדִּישָׁא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִתְגַּלָּה עִתִּיקָא קִדִּישָׁא, הֵינּוּ סוּד הַתְּגִלּוֹת מִצַּח הָרָצוֹן הַמְכֻנֶּע כַּח הַדִּינִים, וְאַשְׁתַּכַּח רַעוּא בְּכֻלְהוּ עֲלָמִין עֲלָאִין וְאֹז נַעֲשֶׂה שְׁעַת רָצוֹן בְּכָל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, כְּדִין נִהִירוּ דְּכָלָא אֲתַנְהִיר אֹז הָאִיר מִצַּח הָרָצוֹן וְהָאִירוּ כָּל הַסְפִּירוֹת בְּסוּד רָצוֹן וְחֻסְד הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא סוּד שֵׁם ע"ב, וְעַל יָדֵי זֶה נִצְלוּ יִשְׂרָאֵל.

בְּשִׁירַת הַיָּם נִתְגַּלָּה הַקַּב"ה וּצְבָא הַשָּׁמַיִם עַל יִשְׂרָאֵל

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּהֵיכָל שְׁעָתָא דְּהוּוּ קְיַימִין יִשְׂרָאֵל עַל יִמָּא וְהוּוּ אָמְרִי שִׁירְתָּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שִׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ עוֹמְדִים עַל הַיָּם וְאָמְרוּ הַשִּׁירָה, אֲתַגְּלִי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵיהֶוּ וְכָל רְתִיכּוּי וְחִילּוּי נִגְלָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם וְכָל מַרְכְּבוֹתָיו וּצְבָאֵיו, בְּגִין דִּינִדְעוּן לְמַלְכִּיהוּן דְּעַבְד לֹון כָּל אִינוּן נְסִין וּגְבוּרָאֵן כְּדִי שִׁידְעוּ וַיִּפְּרוּ אֶת מַלְכָּם שְׁעִשָּׂה לָהֶם כָּל אוֹתָם הַנִּסִּים וְהַגְּבוּרוֹת, וְכָל חַד וְחַד יָדַע וְאַסְתַּפֵּל מַה דְּלָא יָדְעוּ וְאַסְתַּפְּלוּ שְׁאָר נְבִיאֵי עֲלָמָא וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יָדַע וְהִסְתַּפֵּל מַה שְׁלָא יָדְעוּ וְהִסְתַּפְּלוּ שְׁאָר נְבִיאֵי עוֹלָם.

דְּאִי תִימָא דְּלָא יָדְעוּ וְלָא אֲדַבְּקוּ חֻכְמָתָא עֲלָאָה שְׁאֵם תֹּאמַר שְׁלָא הָיוּ יוֹדְעִים וְלָא הִשְׁיִגוּ חֻכְמָה עֲלִיּוֹנָה, הָרִי מִן שִׁירְתָּא דָּא תַּחֲמִי דְּכֻלְהוּ בְּחֻכְמָתָא אֲסְתַּפְּלוּ וַיָּדְעוּ מְלִין וְאָמְרוּ מִן שִׁירָה זֹו תִּרְאֶה שְׁכָלָם

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּדִין כַּד אֲתַנְהִיר כָּלָא כַּחְדָּא אֹז כְּשֶׁהָאִירוּ כָּל הַסְפִּירוֹת יַחַד בְּמַלְכוּת [בְּהִשְׁכִּינָה] מִכַּח גִּלּוּי מִצַּח הָרָצוֹן, כַּכֵּחַ זֶה וְעַבְד יִמָּא נִימוּסִין עֲלָאִין עֲשֶׂה הֵינּוּ שֶׁהוּא הַמַּלְכוּת אֶת חֻקּוֹתֶיהָ וְהַנְּהִיגוּתֶיהָ הָעֲלִיּוֹנוֹת כְּפִי שְׁרָגִילָה לַעֲשׂוֹת תָּמִיד בְּעַד יִשְׂרָאֵל הַקְדוּשִׁים, וְאַתְמָסְרוּ בִידֵי עֲלָאִין וְתַתְּאִין וְנִמְסְרוּ בְּיָדָהּ מְקַטְרָגִים עֲלִיּוֹנִים וּמַצְרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וּבְגִינִי כֶּךָ עַל זֶה אָמְרוּ חֻכְמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָּה בְּמַסְכַּת מוֹעֵד קָטָן (דף כ"א עמוד ז), קִשְׁיָא קָמִי קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כָּלָא כְּקָרִיעַת יָם סוּף שְׁקִשָּׂה לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַפֵּל דִּהֵינּוּ בָּנִים וְחַיִּים וּמְזוֹנוֹת שֶׁהֵם כָּלְלוֹת כָּל צָרֵכֵי בְּנֵי אָדָם כְּקָרִיעַת יָם סוּף, לְפִי שֶׁשֶּׁם אֱלֹוִי הַשְּׁלִשָּׁה דְּבָרִים תְּלוּיִם בְּעִתִּיקָא כְּמוֹ קָרִיעַת יָם סוּף,

אֶסְתַּכְּלוּ, וַיַּדְעוּ מַלְיָן וְאַמְרוּ, דָּאִי לָאוּ הָכִי אֵיךְ אָמְרוּ בְּלֵהוּ מַלְיָן אֶחָדִין דִּלָּא סָטוּ אֵלִין מֵאֵלִין, וּמַה דְּאָמַר דָּא אָמַר דָּא, וְלֹא אַקְדִּים מַלְהָ דָּא לְמַלְהָ דָּא, אֵלֶּא בְּלֵהוּ בִּשְׁקוּלָא חֲדָא, וְרוּחָא דְקוּדְשָׁא בְּפוּמָא דְכָל חַד וְחַד, וּמַלְיָן אֶתְמְרוּ בְּלֵהוּ בָּאֵלוּ נִפְקִין מְפוּמָּא חַד, אֵלֶּא וְדָאִי כּוּלְהוּ בְּחֻכְמַתָּא עֲלָאָה אֶסְתַּכְּלוּ, וַיַּדְעוּ מִיַּלְיָן עֲלֵאִין, וְרוּחָא דְקוּדְשָׁא בְּפוּם כָּל חַד וְחַד.

מֵתוֹק מִדְּבַשׁ

שבת דא שירתא